

Projektledare; Kickis Åhré Älgamo

Projektadministratör; Ulla-Britt Fingal

Hedersrelaterat våld och förtryck i Stockholms stad 2009

Del 1

Sammanfattning

Uppdraget

Socialtjänstnämnden fick kommunfullmäktiges uppdrag att göra en kartläggning av det hedersrelaterade våldets omfattning och karaktär i Stockholms stad. Denna kartläggning skulle även inkludera hedersrelaterade inskränkningar som begränsar barns, ungdomars och kvinnors personliga rörelsefrihet. I uppdraget ingick även att lämna förslag på former för hur kunskap om barns, ungdomars och kvinnors rättigheter i Sverige effektivast överförs till dem, som har flyttat till Sverige men som antas ha bristande kunskaper och erfarenheter av den svenska lagstiftningen.

Till projektet knöts en styrgrupp ledd av Ulf Kristersson, socialborgarråd, en projektledning, en forskargrupp och en referensgrupp.

Genomförandet

I enlighet med uppdraget har kartläggningen gjorts främst utifrån kvinnors, barnens och ungdomarnas perspektiv. Genomförandet bygger på material specifikt framtaget för kartläggningen men också på projektledarens 10 åriga erfarenhet från arbetet på fältet i hederskontextens sammanhang och dess breda spektrum.

Det hedersrelaterade våldets karaktär har kartlagts genom djupintervjuer med personer, som själva lever med problematiken. Djupintervjuer har även genomförts med professionella inom olika samhällssektorer, som genom sitt arbete kommit i kontakt med personer vilka själva lever eller har levt i en hederskontext. Aktstudier har genomförts vid några jurer och skyddade boenden i Stockholm. Att kartlägga den exakta omfattningen är mycket svårt, eftersom våldet och förtrycket förekommer inom hemmets fyra väggar. Ett vanligt förekommande förhållningssätt inom hederskontextens system är dessutom att inte involvera utomstående i familjens problem. Genom ett agerande utanför hemmet skulle familjens heder skadas. Problem ska lösas inom familjen/slakten/klanen eller inom den etniska/religiösa grupp, som lever med samma förhållningssätt.

Våldet och förtrycket kan förekomma både i konkret och subtil form genom ett språk, som antingen uppfattas mellan raderna eller i sammanhanget, men förstås av dem som ingår i hederskontextens sociala system. Det finns även individer/aktörer utanför hederskontexten, som har kunskap om det kulturella/religiösa retoriska och subtila språket. Sådana individer/aktörer utgör ett hot mot systemets fortlevnad.

En studie, i form av en enkätundersökning, genomfördes bland ett urval av skolungdomar¹ i årskurs 9 i kommunala och fristående skolor under vårterminen 2008. Svarsfrekvensen i studien var 83 %. Ungdomar från skolor såväl i inner- som ytterstadsområden fanns representerade. Studien visar ungdomarnas vardag i hemmet och i skolan, hur flickor och pojkars förväntade roll upprätthålls genom restriktioner, begränsningar och bland annat tillåts av olika kulturella/religiösa eller andra skäl inte i att delta i alla skolans ämnen. 10 % av samtliga elever har sådana restriktioner eller begränsningar². Studien ger svar på hur flickor och pojkars sexualitet begränsas eller kontrolleras av närstående. Bland annat har 18 % av flickorna och 13 % av pojkarna inskränkningar i det framtida valet av äktenskapspartner.

Studien ger även svar på hur vanligt förekommande det är med våldet i hemmet och även det hedersrelaterade våldets och förtryckets omfattning och karaktär.

Det centrala i den hedersrelaterade kontexten är upprätthållandet av familjens heder och bevarandet av de unga och ogifta flickornas oskuld. I den gruppcentrerade ideologin måste individen inordna sig i den sociala enheten – familjen/släkten, det vill säga kollektivet – och fostras in i en förväntad roll som innebär att de inte får agera på ett individuellt plan. Dilemmat blir påtagligt när den sociala enheten/gruppen/kollektivet även utsätts för yttre påfrestningar, genom att befinna sig i ett samhällssystem som är uppbyggt utifrån individen.

Den svenska lagen och de mänskliga rättigheterna är uppbyggda på individens autonomi och rättigheter. I praktiken är det oförenligt med familjer/släkter/sociala enheter där kollektivets intressen är överordnade individens behov och rätt.

Ytterligare påfrestningar på den sociala enheten uppstår, när den yngre generationen genom språket kan tillgodogöra sig olika typer av information och utbildning och därmed få en starkare ställning och makt än individer i föräldragenerationen. Barnen/ungdomarna får ofta påta sig rollen som tolk och lots in i det nya samhället. I familjen har därmed en makt- och rollförskjutning ägt rum från föräldrarna till barnen.

Definitioner, normsystem och identifieringsmodell

För det fortsatta arbetet i Stockholms stad och i det övriga landet är det viktigt med en gemensamt synsätt och med ett substantiellt innehåll. Kommunikationen mellan olika professionella aktörer måste vara klar och entydig. Kunskapen och förståelsen av hederskontextens innebörd och karaktären av hedersrelaterat förtryck och våld måste vara gedigen hos samtliga aktörer. Ett grundfundament för detta är de *definitioner* med reell innebörd som hederskontextens system bygger på.

Hedersrelaterat våld och förtryck har, liksom mäns våld mot kvinnor, generellt sin grund i kön, sexualitet, makt och kulturella föreställningar om dessa företeelser. För att förstå innebörden och karaktären finns det olika *komponenter* som samverkar i olika hög grad beroende på en rad individuella och strukturella bakgrundsvariabler. Bakom begreppet heder finns några nyckelord vars reella innebörd måste sättas samman med de olika komponenterna.

Det hedersrelaterade systemet är komplext och innehåller en mångfald förtryckande former av strukturell och organiserad karaktär. Det hedersrelaterade förtrycket och våldet ska inte ses som enskilda och isolerade händelser utan dessa bör ses i tidsföljd och i ett större organiserat sammanhang.

¹ 2 824 elever

² Har svarat att de sällan eller aldrig får vara med i minst ett av de efterfrågade skolämnena. Se vidare avsnitt 6.

De *komponenter* som förekommer i en hederskontext är: *tradition, kultur, "religion", individuella/psykologiska komponenter, utanförskap* samt *könsmaktordning*.

De *nyckelord* som är kopplade till heder är: *ära, vanära, självrespekt, ansikte, skam och skuld*.

I definitionsavsnittet presenteras vad de oskrivna lagarna/normerna säger och en värdering av överträdelserna visas på en graderad skala. Graderingen görs utifrån *kön, ålder, sexuell läggning, eventuell funktionsnedsättning* och *civilstånd* som är viktiga och ofta avgörande faktorer och är avgörande för "påföljden" vid normbrott. Graderingen, som är gjord i en skala från "o-bra", "dåligt", "katastrof" och så vidare ska sättas in i hela det sociala sammanhanget. Det är också viktigt att se på vilken *arena* (hemmet, skolan/arbetet, fritiden) som överträdelserna äger rum. Dessutom redovisas hur *korrigeringssystemet* fungerar avseende överträdelser/normbrotten. En av nyckelfaktorerna är vad ryktet säger och om eller hur ryktet sprids angående överträdelser/ normbrottet.

Korrigeringen av normöverträdelserna sker av några i familjen/slakten, den i förväg som har den outtalade förväntade rollen eller någon/några mer aktivt utsedda personer, som ska se till att återupprätta familjens heder. Utförarna/gärningsmännen är av båda könen, det vill säga såväl mödrar som fäder, systrar som bröder eller andra som slakten anser, enligt den förväntade rollen, ska eller är mest lämplig för uppdraget eller bistå som en möjlig utförare/länk för strategin och korrigerings genomförande. I planeringen av tillvägagångssätt och metod för korrigeringen beaktas det svenska systemets (o)förmåga att se agerandet eller en rad ageranden i en längre tidsföljd (familjens uppsåt/strategi) som brott. Brotten kan exempelvis identifieras som olycka eller självmordsförsök.

Definitionsavsnittet avslutas med en *identifieringsmodell*. Det är viktigt att *hela* definitionsavsnittet används i det fortsatta arbetet hos professionella aktörer i Stockholms stad och annorstädes.

Är roten till det hedersrelaterade förtrycket kultur eller religion?

För många professionella aktörer förefaller komponenterna *kultur* eller *religion* hämma sakfrågan. Man kommer inte vidare i samverkan och i en gemensam strävan att bekämpa det hedersrelaterade förtrycket och våldet.

Det verkar föreligga ett behov hos individen att skapa en sorterad struktur för att komma vidare. En bild framtonas av det hedersrelaterade förtrycket som är främmande för de professionella aktörernas egna värdegrunder. Som exempel kan nämnas vad som avses med *barnets bästa*. Inom det informella systemet hos professionella finns en önskan om att alla ska vara lika, ett förhållningssätt som gör det svårt att se olikheterna i de bakomliggande faktorerna till en individs behov, när individen lever under ett kollektivt hedersförtryck.

Det finns en rädsla för skillnader³ eller den komplexitet i ärendena som skillnaderna medför. I sin förlängning blir det till men för individen när samhällets skyddsnet ska träda in och den professionella individen har mental oreda mellan å ena sidan den egna värdegrunden, å andra sidan hederskontextens värdegrund. Det kan konstateras på det strukturella såväl som på det mentala planet, att det inte enbart är kunskap och metoder hos professionella som bör vidareutvecklas för att motsvara medborgarnas behov. Det föreligger dessutom ett behov hos de

³ Mikael Kurkiala: "I varje trumslag jordens puls, om vår tids rädsla för skillnader."

professionella själva att sortera i de egna begreppen och ideologierna för att kunna arbeta vidare på ett effektivt sätt.

Av kartläggningen framkommer att det inte går att göra någon preciserad och tydlig åtskillnad mellan kultur och religion. Båda områdesfaktorerna har tillsammans med andra faktorer olika påverkansgrad utifrån det kontextbundna sammanhanget.

I avsnittet *Kultur eller religion* går även att läsa vad olika forskare skriver i sak.

Hedersrelaterat förtryck och våld har *inte* sin grund i religion. Det är däremot viktigt att våga se religionen och inse att utövandet av religion är en tolkning som innebär att det inte finns en entydig samsyn hos de personer som anser sig tillhöra de olika trossamfund. Sättet att se på kvinnor och barn, till exempel, skiljer sig till och med inom ett och samma samfund. Genom kartläggningen har det framkommit att flickor/pojkar, unga kvinnor/män och kvinnor/män drabbas av förtryck, hot och våld. Vissa utförare anser att detta legitimeras av religion utifrån sina egna tolkningar. Detta observandum är viktigt och måste analyseras. *Var* blir detta ett problem, *för vem* blir det ett problem och *vad kan göras* åt detta. Ett av dessa identifierbara problem som framkommit i kartläggningen är religionens syn på sexualitet, äktenskap, rätten till skilsmässa och vårdnaden av barnen. Det som individerna i det svenska samhället måste förhålla sig till är den svenska lagstiftningen.

Kartläggningen har konstaterat att det finns religiösa och etniska ”rätts”system i systemet som åsidosätter svensk lag. I religionens namn utövas egna utredningar angående bland annat skilsmässor och social press utövas, som av individerna uppfattas som mycket stark och påtaglig. Konsekvenserna blir påtagliga och för enskilda flickor/pojkar, unga kvinnor och män, gifta kvinnor och män upplevs de som kränkande/hotfulla. I kartläggningen har konstaterats åtskilliga fall där den sociala pressen i religionens namn blir ett brott enligt svensk lag och som strider mot de mänskliga rättigheterna. Majoriteten av de professionella aktörerna ser inte (uppfattar inte) båda systemens påverkan på individen i hans/hennes utsatta situation.

Parallella system

Det förekommer parallella system⁴ i Stockholm. Det ena, som majoriteten av befolkningen förlitar sig på, och andra, interna förekommande ”rätts”system som styr barn, ungdomar och vuxna som lever i en hederskontext och i vissa fall, ”rätts”system med ”religiösa” inslag.

Bland annat sker det interna ”rätts”processer i samband med äktenskap, skilsmässa och vårdnadstvister. I det interna ”rätts”systemet är svensk lag irrelevant. Den sociala hederskontextens system betraktas vanligtvis som överordnat svensk lag och rättssystem.

I avsnittet *Kultur eller religion* presenteras olika kränkande karaktärsdrag, bland annat ett system där kvinnor ”pressas” in i ”tillfälliga” skenäktenskap, när maken har förskjutit hustrun och sedan ångrar sig. Då eftersöks en make för tillfälligt giftemål med kvinnan och med tillhörande sex. Därefter ska hon förskjutas av den tillfällige maken för att sedan tas tillbaka av den ursprungliga mannen. Den tillfälliga maken anses i sammanhanget göra en gudfruktig gärning för att undvika att familjen splittras på grund av skilsmässan. I vissa fall förekommer gåvor eller pengar för ”besväret” eller som ”tack för hjälpen”.

Tvångsäktenskap

Tvångsäktenskapens omfattning, karaktär och kartläggningens definition presenteras i avsnittet *Individ och sexualitet*. En genomgång av delar av de skyddade boendenas material, som

⁴ Se även rapporten ”Hot mot demokrati och värdegrund – en lägesbild från Malmö” CATS 2009-01-28.

har bestått av djupintervjuer (15 st) samt akter (34 st) dvs. totalt 49 individer⁵, så förekommer tvångsäktenskap i 23 av fallen. Familjens och släktens strategier, tankesätt med bakomvarande konkreta och subtila hot i samband med tvångsäktenskap redovisas i avsnittet.

Mödomshinnan

En central del, innan äktenskap ingås, är att kvinnan är ren. Det innebär att hon ska vara oskuld före bröllopsnatten. Det finns ett mycket starkt socialt tryck och kontroll på att en ogift kvinnas mödomshinna är intakt till bröllopsnatten. Mannen förväntas ta kvinnans oskuld och få det bekräftat genom att han känner att hon är trång vid penetreringen. Ett synsätt som anses vara ett bevis på att mödomshinnan är intakt. Ett annat ”bevis” är att blod ska påvisas på sänglakanen efter bröllopsnatten. Om så inte sker kan det bli omfattande konsekvenser både för kvinnan själv, hennes familj och släktens ogifta (kvinnliga) kusiner. Familjen kan betraktas som en dålig familj och släkt, kusinernas äktenskapsvärde (status och reella ekonomiska värde) sjunker och släktens heder har därmed kommit i kraftig gungning.

Myten om att en mödomshinna finns gör att kvinnor i Stockholm söker sig till vårdinrättningar för att låta rekonstruera den. Rekonstruktion förekommer såväl inom

landstinget som hos privata plastikkirurger. Det finns inget centralt styrdokument från socialstyrelsen som ger läkare, sjukvårdspersonal, ungdomsmottagningar anvisning om eller hur de ska agera i förhållande till myten om mödomshinnan. Det finns inte heller några anvisningar om eller hur de ska upprätta ett oskuldsintyg som också efterfrågas. Varje kvinna är unik och därför går det inte att se eller intyga om hon är oskuld eller inte. 21 % av flickorna och 9 % av pojkarna i årskurs 9 svarar att familjen förväntade sig att de väntar med sex till de gifter sig⁶. Det vill säga att de förväntas vara oskuld fram till bröllopsnatten.

Mödomshinnans betydelse är en realitet för många unga kvinnor och deras familjer i dag. Det yttrar sig bland annat i att unga flickor inte får delta i gymnastiklektioner, fritidsaktiviteter (bl.a. ridning) eller i en medveten underlåtenhet (de är livrädda) att anmäla om de blivit våldtagna. En polisanmälan om våldtäkt/incest/annat sexuellt övergrepp skulle resultera i ett reellt dödshot från familjen/släkten. I kartläggningen och i en avgränsad del av materialet har det framkommit att 14 kvinnor över 17 år har blivit våldtagna. Av dem har 12 kvinnor inte polisanmält våldtäkten för att de lever i ett socialt sammanhang där kravet på dem att vara oskulder är ett absolut krav. I flertalet familjer/släkter förekommer resonemang om att det är flickorna/kvinnorna som lockar männen till våldtäkter, incest och sexuella övergrepp.

Tabubelagda områden

Andra tabubelagda områden i hederskontextens sammanhang är att en person har en annan *sexuell läggning (HBT-personer)* än den rådande normen (heterosexuell läggning). Det är för majoritetens familjer/släkt i kartläggningen en katastrof, ”familjens undergång”, om det skulle framkomma att en person i familjen/släkten var homo- bi eller transsexuell.

Funktionshinder är också ofta skambelagt. Barn och ungdomar med funktionshinder är särskilt utsatta grupper, uppger professionella aktörer som arbetar med målgrupperna. Detta förhållningssätt bekräftas även i djupintervjuerna. De professionella aktörerna uppger att flertalet familjer med ett funktionshindrat barn/ungdom och som lever i en hederskontext anser att det är en skam för dem. Familjerna talar därför inte om för släktingar eller andra

⁵ Se avsnittet Informationskällor.

⁶ Har svarat att de instämmer absolut i påståendet ”i min familj förväntas det av mig att jag väntar med sex tills jag gifter mig”. Se vidare avsnitt 6.

bekanta att deras barn går i särskola eller har insatser med anledning av barnets/den unges funktionshinder.

Uppföljning och kvalitetssäkring av funktionshindrade barn och i synnerhet funktionshindrade barn och ungdomar som lever i en hederskontext har påtalats som en brist i samhällssystemet. Vad händer med dem när skolan inte har möjlighet att hjälpa individerna att tillvarata deras behov och utveckla deras förmågor? Skolan har vissa möjligheter att se barnet/den unge i vardagen under skolperioden, hur barnets/den unges status kan variera samt att se orsakssambanden mellan välbefinnande och eventuellt skeende utanför skolans arena (hemmet).

Kontrollen över kvinnor i hederskontext och *anhörigvård* har uppmärksammats. Ansvaret för frånskilda kvinnors heder övergår vid skilsmässa från maken till ursprungsfamiljen. Det finns indikationer på att kvinnorna blir anhörigvårdare för att familjen/släkten ska ha kontroll på dem. Kvinnorna själva har inte reflekterat över att det är familjens strategi för att kontrollera dem och därmed familjens heder. De frånskilda kvinnorna kontrolleras genom att de är ständigt upptagna med att vårda en anhörig och kan således inte vistas ute i samhället mer än nödvändigt.

Autentiska fall

I *Autentiska fall* beskriver informanter hur de *påverkats under sin uppväxt* av ett liv under hedersförtryck och vilka konsekvenserna av detta medfört för dem och deras syskon. De beskriver hur besvikna de har blivit på samhället, som inte hjälpt dem som barn ur förtrycket. Föräldrarna har givits tolkningsföreträde av vad som hänt innanför hemmets fyra väggar. Samhällets aktörer har inte sett den möjliga roten till individens agerande, att *det i grunden handlar om förtryck och våld under uppväxten*.

Detta har, av utsatta barn, ungdomar och kvinnor, tolkats som att det svenska samhället ställt sig på förtryckarnas sida eftersom de inte fått hjälp undan förtrycket och inte heller har de sett att föräldrarnas agerande orsakades av att hedern skulle bevaras. Men det finns även fall där individerna fått adekvat hjälp och där flera positiva faktorer samverkat och resulterat i en bra och acceptabel lösning för individen.

Av kartläggningen framgår att *roten till många individers psykiska hälsa härrör från våld och förtryck i hederns namn under barndomen och framgent*. Förtrycket och våldet kan ta sig olika uttryck även inom en och samma familj. Exempel på förtryckets uttrycksformer är bland annat fysisk och psykisk misshandel i hemmet. *Individerna reagerar på förtrycket genom oprovocerat våld/gatuvåld, " eget kriminellt beteende", droganvändning, suicidalförsök, tvångsäktenskap eller exemplarisk studeigång/leverne*.

Samhället uppfattar och agerar utifrån *uttrycksformerna* och att det till synes "enbart" handlar om *eget kriminellt beteende* som det heter på myndighetsspråk, eller *uppgörelser i den undre världen*.

Av kartläggningen framgår att flertalet grova brott, som hos myndigheterna ses som isolerade händelser i stället borde det ses som en brottskedja med samma rot angående motivbild. Brotts med geografisk spridning kan av organisatoriska skäl göra det svårt att se de strategiska sambanden. Mycket talar för att grunden till åtskilliga av dessa brott handlar om att familjens heder blivit vanärad. I vissa fall kan en hederskonflikt ha övergått till blodshämnd. Samtliga samhällsaktörer i kartläggningens material, förefaller ha brustit i förmågan att se att orsaken till ovan nämnda uttrycksformer ligger i och kan kopplas till ett liv under hedersrelaterat förtryck. Det gäller såväl skola, socialtjänst, polis som sjukvård.

Verklighetsbaserade fall

I *Vinjetstudien* har socialsekreterarna i stadens 14 stadsdelsförvaltningarna fått ta ställning till sju olika fall och hur de skulle hantera dessa om de kom in till just deras egen stadsdelsförvaltning. Samtliga fall har en hedersrelaterad kontext i kombination med andra variabler; ung kvinna under 18 år, kvinna över 18 år med och utan barn, ung kvinna med missbruksproblem, kvinna med funktionshinder, en homosexuell ung man samt en skolpliktig flicka.

En sammanställning har gjorts av handläggningen, som kan sammanfattas i en splittrad och dyster bild. Det finns dock engagerade isolerade ljusglimtar ute i linjen. Någon enhetlighet kan tyvärr inte skönjas vare sig i synen, arbetet eller insatserna i frågor som rör förtryck och våld i en hederskontext. I vissa fall uttrycker linjen att man ser hederskontexten, men det avspeglas inte i agerandet gentemot klienten, där just deras agerande utsätter klienterna (barnen) för direkt fara. Det finns svar som är mer vackra ord i ett dokument än innehåll. Flera exempel på detta har konstaterats ute i linjen; till exempel begreppet ”strukturerat frågebatteri” eller ”samtalsmetod baserad på kvinnor som utsatts för hot och våld” samt stadsdelarnas hot- och riskbilsbedömningar.

Liknande agerande/icke agerande från stadsdelarnas sida, som i de sju fiktiva fallen i *vinjetstudien*, finns även representerade bland förstahandskällorna i form av djupintervjuer.

Till viss del finns handläggarkompetens angående hedersrelaterat förtryck och våld ute i linjen. Men kompetensen är alltför lokal och förefaller vara individuell. I stadsdelar med kvinnofridsteam är kunskapen god och rutiner har utvecklats. Det är förvånande att deras kompetens och förhållningssätt inte låter sig genomsyra hela stadsdelen där kvinnofridsteamerna (2 av 14 sdf) finns representerade. Omfattningen av den interna samverkan framgår inte av svaren. Vid samtal med professionella inom socialtjänsten om den interna samverkan och informationsflödet förefaller den ha utvecklingspotential. *Vinjetstudien* och den övriga delen av kartläggningen visar att arbetet mot hedersrelaterat förtryck och våld inte bedrivs på ett enhetligt och rättssäkert sätt och ligger inte på en acceptabel nivå i stadens 14 stadsdelar.

Allt material som stadsdelarna har hänvisat till och i förhållande till svaren i de sju fallen har bearbetats och analyserats av professor Henrik Belfrage, vars analys går att läsa i sin helhet i slutet av *Vinjetstudien*'s redovisning.

Professor Belfrage sammanfattar sin granskning:

”Av de dokument som de olika stadsdelsförvaltningarna sände in till projektet, och som redovisas ovan, framkommer en mycket splittrad bild av hur man arbetar, och vilka underlag som används vid olika slags riskbedömningar. Vissa förvaltningar har egentligen ingenting, medan andra kan sägas ha närmast ”för mycket” (i det avseendet att man använder metoder som i hög grad är kontradiktoriska). De flesta har handlingsplaner vad gäller ”kvinnofrid” (som emellertid skiljer sig från varandra), men överlag finns det inte mycket vägledning om hur man skall bedöma risker vid misstankar om en hedersproblematik.”

”Granskningen av de metoder för riskbedömning vid hedersrelaterat våld som används inom de olika socialtjänstförvaltningarna i Stockholm måste sammanfattningsvis sägas ha gett en i huvudsak splittrad och dyster bild. Vissa förvaltningar använder inga strukturerade eller evidensbaserade metoder alls, medan andra använder sig av allt möjligt. Samtliga de olika och i hög grad motstridiga och oförenliga huvudansatser som man vetenskapligt sett brukar skilja

mellan när det gäller olika metoder för riskbedömning finns representerade: Den ostrukturerade ansatsen, den strukturerade professionella ansatsen, och den aktuariska ansatsen.”

”I den mån man ändå rapporterar att man använder sig av evidensbaserade metoder så förefaller det oklart om man har någon utbildning i hur dessa skall användas och tolkas. Detta är förstås olyckligt och drabbar inte minst klienterna som helt uppenbart blir utsatta för bedömningar av sin situation som i grunden blir helt olika beroende på i vilken del av Stockholm man är bosatt. Detta skiljer sig påtagligt från andra myndigheters sätt att arbeta, där man som regel arbetar utifrån samma slags metoder vid riskbedömningar av olika slags våld, och där användarna regelbundet ges gedigen utbildning i de evidensbaserade metoder som används (ex vis kriminalvården, polisen och psykiatrin). Samtliga polisiära utredare i Stockholms län har exempelvis genomgått utbildning i evidensbaserad riskbedömning med en uttalat preventiv ansats. Eftersom ett fruktbart och framgångsrikt arbete mot våld av alla former som regel kräver samarbete mellan många olika samhälleliga aktörer, rekommenderas en satsning på kompetensutveckling också inom socialtjänsten. Utifrån det material jag har tagit del av kan jag tyvärr inte göra någon annan bedömning än att man åtminstone i detta avseende har hamnat på efterkälken inom socialtjänsten vid jämförelse med andra myndigheter.”

Skolan – en viktig samhällsaktör

Skolan spelar en central roll som arena i samhället. Flickor och pojkar bör ges förutsättningar att vara aktiva som medborgare och inte isoleras, vilket leder till exkludering, utanförskap och segregation är det viktigt att de tillåts delta i samtliga skolämnen. Det är också viktigt att de inte särbehandlas i övrigt när det gäller aktiviteter som är nära kopplade till skolan. I vissa sammanhang⁷ har friskolorna med stram religiös prägel framhållits som problem eftersom barnen lär sig isolering från start. Genom att eleverna särbehandlas i både friskolor och i kommunala skolor ges utrymme för att familjens tankemönster kan fortleva i nästa generation. Särbehandlingen innebär att individerna inte är helt och fullt en del av det samhälle de lever i.

Förtryck är en relation inbyggd och uttrycks genom vardagliga möten och till synes triviala interaktioner.

Med ett väl uppbyggt stöd i övriga delar av samhällsfunktionerna angående hedersrelaterat förtryck och våld skulle skolan kunna vara en viktig arena där signaler från elever som lever i en hederskontext och inte mår bra uppmärksammas. Genom det uppbyggda stödet kan eleverna lotsas vidare för olika typer av stödinsatser.

Introduktionen i samhället

För de vuxna som kommer till Sverige är det viktigt att de så snabbt som möjligt ges möjligheter att ta del av det svenska samhället vad gäller språk, samhällsinformation och arbete. Svenska för invandrare och samhällsinformationen bör därför vara obligatoriskt. Särskilt fokus bör läggas på kvinnorna (anhörighetsinvandring) som idag många gånger utestängs från information och språkkunskaper och därmed delaktighet i sitt nya hemland.

⁷ ”Hot mot demokrati och värdegrund – en lägesbild från Malmö” (Försvvarshögskolan) CATS 2009-01-28

Kort övergripande analys

Det hedersrelaterade förtryckets omfattning och karaktär är ett hot mot demokratin.

Det är viktigt att samhällets aktörer särskilt beaktar de kulturella strukturer, som är av organiserad karaktär, och som innebär att flickor och pojkar redan från barnsben tvingas lära sig att leva efter hederskulturens normer och krav och inte efter de rättigheter som de har. Svensk lag och mänskliga rättigheter bygger på individens rättigheter och skyldigheter. I praktiken är det omöjligt att leva efter detta i familjer där kollektivets intressen är överordnade individens behov och rättigheter.

Svensk lag och de mänskliga rättigheterna ska vara till för alla som bor i ett demokratiskt land som Sverige år 2009. Det är därför nödvändigt att se till att samtliga övergripande styrdokument inte bara är vackra ord utan anpassas efter nya förutsättningar och bryts ned på ett praktiskt och vardagsnära plan, implementeras och följs upp. De måste bli en realitet för alla medborgare i Stockholm – ett tydligt mål och riktning att sträva efter.